

Kishont Ferenc magyar nyelvű írásai az induló Ludas Matyiból

Budapest központjában nincs sok héber nyelvű emlékező felirat, noha lehetne. A zsidó kultúra sokféle irányzatának, életmódjának adott helyet a magyar főváros – leginkább a cionizmusnak, amiből aztán Izrael állama sarjadt ki. A pesti Broadway-on felállított kétnyelvű emlékmű nemcsak Efrajim Kishonnak állított emléket, hanem a szellemi kapcsolatnak, ami a két nép között fönáll – illetve azoknak a szerencsés és termékeny interakcióknak, amelyek a két kultúrából adódtak össze és táplálkoztak organikusan.

Kishon – nem előzmények nélkül – a modern izraeli kultúra egyik olyan megalapozó ikonja, aki szellemi poggyászát Magyarországról hozta. Zsenialitása abban állt, hogy a társadalom fonákjait látó, veséző és gyógyító humort – Ágai Adolf, Nagy Endre, Molnár Ferenc s Karinty Frigyes örökségét – a Biblia nyelvén, és egy más földrajzi és társadalmi közegben volt képes adaptálni. Ezzel a magyar zsidó szellem egy igen termékeny vonulatát és attitűdjét plántálta a Szentföldre, amely nélkül az nemhogy szegényebb lenne – de sokkal kevésbé emberi és elviselhető.

A poggyász, amit oly sikeresen kamatoztatott egy kontinensen arrébb, magyarok és zsidók sajátos viszonyából, egymás és önlátásából bontakozott ki. Jó és fontos rá emlékezni – az emlékből élő tradíció-bídat emelni – mindkét hídfőállásban.

Kishon héber fordított kroki-gyűjteményei, színdarabjai meglehetősen népszerűségnek örvendenek – és humanus kritikával teszik megszerethetővé Izraelt.

Az emlékmű felavatása alkalmából néhány kevésbé ismert írását villantjuk fel – budapesti indulása időszakából. Példás bizonyítékául, hogy a fordításokban megismert hang és oly különös szemléletmód már magyarul is hamisítatlan kiforrottságában létezett.

Az emlékmű felavatására Budapestre érkezett gyerekeivel arról beszélgettünk, hogy írásait, az induló Ludas Matyiból és a tel-avivi Új Kelet indulása idejéből érdemes lenne összegyűjtenni. Nem csak Kishon művészetéről nyújtanak ugyanis dokumentum értékű képet, de a korról is – amelynek viszonyait és társadalmát kifigurázta.

(a szerk.)

Tarlós István főpolgármester beszédet mond az emlékkő felavatásán (2011. július 8.)

Kishont Ferenc emlékműve Budapesten, a Nagymező utcában

Nem szívlelhetjük a trágárságot

Hatan voltunk együtt férfiak, többnyire költők, írók, zenészek, de mindnyájan jobb emberek. Már régóta összejövögettünk esténként, hogy megbeszéljünk művészi kérdéseket, egyetmást.

Most Jenő véletlenül egy tényleg nagyon érdekes témát pendített meg.

– Én nem vagyok erénycsősz – jelentette ki – de megdöbbenve tapasztalom, hogy mennyire lesüllyedt az emberek erkölcsi színvonala. Egy meztelen táncosnőnek nagyobb sikere van manapság, mint teszem fel Homérosznak...!

Ez azért van – vélekedtem – mert elvesztettük a háborút.

– Ugyan kérlek! – támadt rám Elek. – Az emberek valósággal falják a bel- és külföldi pornográf újságokat...! Pedig ezekben ocsmányságon kívül mást nem igen találnak. Én magam is valósággal hányingerrel küszködöm, valahányszor megveszem őket.

Kifinomult, végletekig dekadens művészembe-
rek vagyunk, mindnyájan úgy gondolkoztunk,
mint Elek. Előhúztuk zsebünkből ezeket az átlát-
szó célzatú nyomdai termékeket, kézzől-kézre
adtuk, kicseréltük őket és nevetségesnek, de egy-
ben undorítóknak találtuk, hogy akadjon intelli-
gens ember, akinek az érdeklődését az ilyesmi
egy percre is leköti.

Közben eltelt az idő.

– Még csak elmondom nektek – szólalt meg vé-
gül is Árpád, aki vezetéknévvel együtt jó nevű
költő – hogy a főváros éjszakai mulatóhelyein az
utóbbi időben egy olyan förtelmesen disznó dalt
énekelnek, ami véleményem szerint – bár én ter-
mészetesen csak hallásból ismerem – legalábbis
kultúrbotrány...!

Direkt kíváncsiak voltunk és megkértük őt, hogy
próbálja rekonstruálni azt az ocsmány dolgot,
mire Gyula fennakadás nélkül elénekelt a dalt, amely
52 négyesoros versszakból állt és tényleg pocskék volt.

– Ha elgondolom, hogy ezt nők is hallgatják! –
kiáltott fel Jenő a végén. – Különben a közepén
az a pár versszak kritikán aluli. Énekeld csak el
még egyszer!

Gyula elénekelt még egyszer a közepén a kri-
tikán aluli részt. Azután Ernő jegyezte meg, hogy
szerinte az eleje még rondább. Meghallgattuk azt
is még egyszer és így vitatkoztunk sokáig.

– Esküszöm gyerekek, hogy ezt szóvá fogom
tenni a pártban! – fakadt ki Jenő – Diktáld csak
le Gyula ezt a szennyet...!

Mindnyájan jegyeztük a szöveget merő felhá-
borodásból. Ernő, aki kitűnő csellista, megkérte
Gyulát, hogy zümmögje a dallamot is, mert kot-
tázni akarja undorral.

Mikor ez megtörtént, akkor kiköptünk és el-
váltunk, mert már későre járt az idő. Miközben
vettük a kabátjainkat, Marcell, aki bent is feltűnt
furcsa hallgatásával, egyszerre csak megszólalt:

– Gyerekek – mondta nevetve – csoda disznó
ez a dal, de azért van benne valami! Nekem tetszik.

Mondanom sem kell, hogy Marcell ezzel a mi-
nősíthetetlen megjegyzésével örökre kizárta ma-
gát társaságunkból.

Ludas Matyi, 1947. október 15.

A logika diadala

Kukics Gyula, 34 éves középiskolai matematika-
tanárt VIII. fizetési osztályból a VII.-be helyez-
ték és így már vásárolhatott magának egy kerék-
párt a pénzből, amit örökölt. Kerékpárjába csak-
hamar szerelmes lett, a pincében két lakat alatt
őrizte és folyton együtt lehetett őket látni. Egy
szerdai napon azonban még indulás előtt Kukics
észrevette, hogy szerelmén egy csavart meg kell
húzni, odaláncolta tehát a gépet a ház előtti lám-
paoszlophoz és felrohant a lakásba egy francia-
kulcsért.

Visszafelé jövet, a kapun kilépve a következő
érdekes jelenet tárult szeme elé: a lánc a földön
hevert, a kerékpárra pedig éppen ráült egy 30-35
éves, barnazakós, ellenszenves arcú siheder.
A lámpaoszlop sértetlen volt.

Kukics Gyula megmarkolta a nehéz francia-
kulcsot és egyetlen rekedt ordítással rá akarta
vetni magát a barnazakósra, de azután győzött
benne a matematikus és pillanatok alatt logiku-
san végiggondolta a helyzetet.

„Ha most nekiugrom a tolvajnak, milyen izga-
tott vagyok, biztos, hogy gondolkozás nélkül a
franciakulccsal a fejére sújtok. Könnyen lehetsé-
ges, hogy megölöm és a bíróság felindulásból el-
követett emberölésért legjobb esetben is egy-két
évre elítél. Ezt meg kellett volna előbb jogi szak-
értőktől érdeklődnöm! Ha viszont nem a siheder
fejére ütök a franciakulccsal, akkor birokra kel
velem és mivel másképp már nem tud szabadulni,
kénytelen lesz a bicskájával nyakszirten szűrni
engem. Marad az, hogy a fejére ütök, de úgy,
hogy ne haljon meg, ezt azonban előzőleg gyako-
rolnom kellett volna. Szokás ilyenkor segítségért
kiabálni. Ha most elüvöltöm magam, akkor az
ideges siheder úgy megijedhet, hogy előveszi a
revolverét és lelő először engem, azután önmagát
és elkarikázik. Ezért tehát csak egy veszélytelen
megoldás maradt. Nem szabad ráijeszteni.”

Kukics Gyula nyugalmat erőszakolt magára és
odalépett a barnazakóshoz.

Bocsánatot kérek – mondotta kedvesen – ne
haragudjon, hogy ismeretlenül zavarom. Ön é az
a szép kerékpár?

Igen – felelte a siheder – a legnagyobb mérték-
ben.

És elbiciklizett.

Kukics pedig mélyet lélegzett, mint aki érzi,
hogy nagy veszélytől menekült meg...

Ludas Matyi, 1947. október 22.

Próbára tettük a takarítónőt!

Nekünk van egy takarítónőnk, aki nálunk takarítani szokott. Mariskának hívják őt, csendes, derék asszony, a Kesztkék ajánlották. Mikor tegnapelőtt először jelentkezett nálunk, azonnal közölte, hogy dupla fizetésre tart igényt.

A takarítónők lopni szoktak, mondotta. – Én nem. Engem meg kell becsülni.

Igaza volt. Felvettük őt, de a feleségem azért nyugtalanodni kezdett.

Hohó! – jelentette ki tegnap – ez a Mariska biztosan azért mondja, hogy ő nem lop, mert tudja, hogy mi úgy gondolkodunk, hogyha ő lopni akar, akkor nem hívná föl a figyelmet arra, hogy ő lopni nem akar, mert abból mi tudnánk, hogy ő csak azért nem lop, mert felhívta rá a figyelmet, de nekem is megvan a magamhoz való eszem, dupla blöff...

Beláttam, hogy feleségemnek igaza lehet, és megtanácskoztuk, hogy mitévők legyünk. Elhatároztuk, hogy próbára tesszük a Mariskát, még pedig oly módon, hogy elteszünk egy tízforintost... ja, és ne adja vissza, mire mi leleplezzük a gaz asszonyt, hogy a lába sem éri a földet.

Elhatározásunkat tettek követték. Ma reggel a feleségem eldugott egy tízforintost a fürdőszobagyékény alá és dobogó szívvel magárahagytuk vele a gyanútlanul mosogató takarítónőt.

Délben – alighogy hazaérkeztünk – a fürdőszobából jövet elénk állt a Mariska és azt mondta:

– Találtam a gyékény alatt húsz forintot. Tessék máskor jobban vigyázni rá.

Néhány hálás szót dadogtunk, és megrendülten visszavonultunk a lakosztályunkba, ahol először rehabilitáltam a Mariskát, azután rátámadtam a feleségemre:

– Az is a dupla blöffhöz tartozik – kérdeztem gúnyosan – hogy tíz helyett húsz forintot kockáztattál...? Hátha nem adta volna vissza? Tíz nem is volt neked elég?

– A feleségem kapkodni kezdett, hogy a pénz össze lehetett ragadva, vagy már volt egy tízes a gyékény alatt, mert ő tisztán emlékszik, hogy csak tízet dugott el, de persze csak kacagtam ügyefogyott védekezésén.

– Délután aztán kitört a botrány.

Félnegykor kitért az ajtó és útrakészen, vilámló szemekkel belépett a szobába a takarítónő.

– Tessék csak visszaadni a pénzemet...!! – kiabálta a szemünkbe – Tudják maguk jól, hogy csak tízet dugtak a gyékény alá!

– A magam részéről szerettem volna a föld alá süllyedni, de nem ment. Feleségem minden ízében remegve nyújtotta át a kérdéses bankjegyet.

– Mondanom sem kell – folytatta Mariska teljesen – hogy nem maradok egy olyan háznál, ahol lopnak...! Még szerencse, hogy próbára tettem magukat...! Úgy látszik már senkiben sem lehet megbízni..!

– És otthagytott bennünket, mint gyerek a spe-nótót.

Ludas Matyi, 1947. dec. 24.

Szilveszteri program

Maholnap itt az újév és nekünk, Évikének meg nekem még nincs programunk. Mondanom sem kell, hogy ez milyen nyugtalanító dolog. Az ember megszokta, hogy Szilveszterkor programot csinál, barátaival elmegy valahova, ahol csakhamar emelkedett hangulat keletkezik, amely később automatikusan a tetőpontjára hág. Ez így szokás.

Mondtam is a feleségemnek, mert hiszen ő az Évike, hogy kellene valamit csinálni.

– Hívjuk meg hozzánk Auerékát! – ajánlottam. – Barátaink és azért rendes emberek is... Azt hiszem ez a legegyszerűbb és legkényelmesebb megoldás.

– Nem – így Évike. – Sokkal egyszerűbb és legkényelmesebb volna, ha ők hívnának meg bennünket. Semmi kedvem sincs díszvacsorát készíteni. Majd azt mondjuk nekik, hogy hozzánk nem jöhetnek, mert – mittudomén – nálunk rosszak a kályhák, nem lehet befűteni...

– Belátom, hogy igaza van. Csakugyan sokkal logikusabb, ha Auerné készül egy héten keresztül a Szilveszterre, mintha Évike törí magát. Még aznap felkerestem Auer Gusztiékát. Nagyon örültek, mikor megkérdeztem, hogy nem akarják-e az Újévet velünk tölteni.

– Kész örömmel – mondta Guszti – Mi is éppen ezen gondolkodtunk...

– Nagyszerű!

– Juj de örülök! – lelkesedett Auerné is – De meg kell jegyeznem, hogy nálunk sajnos elromlottak a kályhák, nem lehet befűteni...

– „Aljas, hazug gazemberek!” – villant át az agyamon és csak erős önuralmam akadályozta meg, hogy el ne sápadjak.

– Érdekes – makogtam mint egy csapdába esett hód – nálunk is rosszak a kályhák...

– Éreztem, hogy ez most milyen ostobán hangzott, Auerék gúnyosan tekintettek egymás szemébe.

– Úgy hallottam, hogy az egész területben rosszak a kályhák – próbáltam valószínűsíteni a dolgot. – Talán a vezeték lehet rossz...

– Kellemetlen csend ereszkedett alá. Guszti furcsán nézett rám.

– Értelek..! - mondta végül – Milyen szerencsétlen szituáció!

– Nagy kár...

– Ekkor Guszti a fejéhez kapott, mert remek ötlete támadt. Azt ajánlotta, hogy vonjuk be újévi programunkba Viliéket is, mert utóvégre a barátaink ők is. Rögtön igazat adtam neki.

– Félóra múlva már Viliéknél voltunk.

– Te! – mondtam Vilinek – Nem akartok véletlenül Szilveszterkor velünk lenni? Csoda jó lenne!

– Hozhatunk villanykályhát is, ha esetleg baj lenne nálatok a fűtéssel – tette hozzá igen diplomatikusan Guszti, mire Vili megtört.

– Jó – ezt mondta, de meggyőződés nélkül – Gyertek hozzánk...

– Viliiii..! – sivított hirtelen egy női hang a konyhából, mire Vili azt mondta: „pardon, a feleségem hív!” és kiment egy pillanatra. Feszült csendben, rossz előérzettel eltelve vártuk visszatértét.

– És Vili csakugyan kissé bizonytalan léptekkel tért vissza.

– Hányadikára is esik Szilveszter?— kérdezte összeráncolt homlokkal.

– Január elsejére.

– Oh, én marha..! – kiáltott erre fel – Elfelejtkeztem róla, hogy elsején festik a lakásomat..! Nem lehetne talán egyiketekhez menni? Hisz oly mindegy!

– Guszti megnémult a dühtől, ezért én magyaráztam el neki a fatális esetet a kályhakkal. Vili megbocsájtóan nézett ránk, mert alapjában véve jó fiú volt.

– Értelek benneteket! – mondta – De azt hiszem mi egy kicsit önzőek vagyunk. Ödönékre is gondolhatnánk, utóvégre jó barátunk, nem igaz? Töltsük velük az Újévet..!

– Mi hárman nagyon jól megértettük egymást. Másnap meglátogattuk Ödönéket.

– Mit szólnátok egy szilveszteri murihoz? – kérdeztük tőlük kedvesen, mire azonnal felragyogott a szemük.

– Óriási lesz! – kiáltott fel Ödön. – Mindnyájan el fogtok hozzánk jönni..!

– Úgy van! – helyeselt az asszony még külön is.

– A vendégeink lesztek!

– Értetlenül néztünk össze Vilivel és Gusztival

– Itt valami félreértés lesz! – mondtam lelkiismeretesen. – A kályhák jók?

– Kifogástalanok.

– Kellemetlen, bizonytalan érzés lett úrrá rajtunk.

– És a falak? – buggyant ki Vili száján – Nem akarjátok kifesteni?

– Szó sincs róla! – így Ödönék – És ne is akarjátok kifogást találni! A Szilvesztert nálunk töltitek, ehhez ragaszkodunk. Csak arra kérlek titeket, hogy ételt, italt hozzatok magatokkal, mert nálunk a gázszolgáltatással sajnos baj van...

Ludas Matyi, 1947. december 30.

